گزارش خبری

۱۴ آسیب سراهای محله

شرق: مرکز پژوهش‌های مجلس به‌تازگی مطالعاتی با عنوان «ترسیم و بررسی وضعیت سرای محلات تهران» منتشر کرده است. در این پژوهش با اشاره به اینکه کلان‌شهر تهران به عنوان پایتخت ایران، قدمتی حدود ۲۳۰ ساله دارد و بزرگ‌ترین کلان‌شهر کشور و دومین کلان‌شهر خاورمیانه بعد از قاهره در مصر است و براساس آخرین تقسیمات شهری شهرداری تهران، ۲۲ منطقه و ۳۵۵ محله دارد، یادآوری شده شهرک قدس (غرب)، جماران و هفت‌حوض نارمک به ترتیب «برخوردارترین» محلات شهر تهران و سلیمانی، تیموری، هاشم‌آباد و کوهسار محلات «توسعه‌نیافته و نیازمند مداخله» شهر تهران هستند.

در این پژوهش آمده سرای محلات در تمامی ۲۲ منطقه شهر تهران دایر شده‌اند. از ۳۵۲ سرای محله شهر تهران، ۲۴۳ سرای محله تهران فعالیت می‌کنند. محلات محمودیه، لشکر، دروازه شمیران، اشرافی، بیروزی، جوادیه، علی‌آباد شمالی و یاخچی‌آباد، هرکدام دو ساختمان برای مدیریت محله دارند.

براساس اطلاعات دریافتی از ۳۱۳ محله تهران، مناطق ۵،۲ و ۱۴ بیشترین تعداد ساختمان را برای مدیریت محلات خود در اختیار دارند و مناطق ۹ و ۱۰ نیز کمترین میزان را به خود اختصاص داده‌اند.

منطقه ۱۷ تهران، تقریبا با ۱۴۸ هزار مترمربع بیشترین مساحت کل (عرصه و اعیان) را به سرای محله تخصیص داده است. کمترین مساحت نیز با حدود پنج‌هزار و ۸۰۰ مترمربع به منطقه ۱۶ تعلق دارد. توزیع عرصه و اعیان برای تأسیس و فعالیت سرای محلات در تهران نیز بسیار متنوع و متفاوت است. به این صورت که محله باغ‌فیض اصلی و رضایت از زندگی جمعی محله باشد. کارکرد درستی نداشته باشند. اما راهکار چیست؟

مجلس‌ها معتقدند بازآفرینی ساختار حقوقی و اجرایی سرای محلات با ماموریت و اهداف فعلی آن و رعایت اصل هفتم قانون اساسی درباره مشارکت مردم از طریق شوراهای محلی می‌تواند اثرگذار باشد.

نویسندگان این گزارش معتقدند باید به تشکل‌های مردم‌نهاد و کسب‌وکارهای اجتماعی برای حضور در سرای محلات فضا داد تا شاید به این واسطه از ایجاد بنگاه‌های تجاری در این مراکز جلوگیری کرد. اقداماتی که شاید بتوانند تا حدودی این فضاها را به اهدافشان در دهه ۷۰ نزدیک کنند.

نکاتی که مرکز پژوهش‌های مجلس به آن اشاره کرده، بیش از این توسط کارشناسان شهری هم بر آن تاکید شده بود. محمدحسین بوچانی، کارشناس شهری، مدتی پیش به ایرنا گفته بود: سرای محلات از ماموریت اصلی خود فاصله گرفته‌اند و لازم است که یک بار برای همیشه شرح وظایف و اختیارات سرای محلات و هدف از تشکیل این ساختارها مورد واکاوی قرار گیرد. قرار نبود شهرداری جای بخش خصوصی بنشیند. قرار بود در سرای محلات خدماتی که بخش خصوصی در فرهنگ‌سراها یا آموزشگاه‌ها ارائه می‌کند، انجام شود.

به گفته او، با نگاهی به اساسنامه اولیه این نهاد محلی متوجه می‌شویم که نباید آنها به عنوان بخشی از ساختار اجرایی شهرداری تلقی شوند. اما امروز عملا به نحوی ادغام شده و در بلاتکلیفی به سر می‌برند و از هدف بنیادین خود فاصله گرفته‌اند. بنابراین لازم است این موضوع دوباره مورد بازنگری قرار گیرد.

شکل ۲. آمورش مطالبه محله‌ها، شکل‌های شکل‌گیری سرای محلات شهر تهران به تفکیک منطقه

بهروز شیخ‌رودی؛ کارشناس مالیه و اقتصاد شهری سهم شهرداری‌ها از لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور را تشریح کرد

بی‌مهری دولت‌ها به شهرداری‌ها

هیچ! دستاورد حضور زاکانی در ۲ هیئت دولت

شرق: اهمیت و نقش بودجه کل کشور در تعیین جهت‌گیری‌های کلان اقتصادی سال آینده کشور از یک سو و ترسیم روابط مالی دولت با بخش‌های مختلف اقتصاد کشور از جمله شهرداری‌ها و دهیاری‌ها به عنوان نهادهای اجرائی مدیریت محلی بر هیچ‌کس پوشیده نیست. اول آبان ماه، مسعود پزشکیان اولین لایحه بودجه دولت خود را به مجلس شورای اسلامی تقدیم کرد. لایحه‌ای که علیرضا زاکانی شهردار تهران نیز در فرایند بررسی و تصویب آن در جلسات هیئت وزیران دولت چهاردهم همچون دوران دولت شهید رئیسی شرکت داشته است. چند و چون جهت‌گیری‌های مالی دولت چهاردهم در مواجهه با شهرداری‌ها و به‌ویژه شهرداری تهران را در گفت‌وگو با بهروز شیخ‌رودی؛ کارشناس مالیه و اقتصاد شهری مورد بحث و بررسی قرار دادیم تا نتیجه رفت‌وآمد زاکانی به پایتور برای شهر و شهرداری تهران شفاف‌تر شود.

بهروز شیخ‌رودی، کارشناس مالیه و اقتصاد شهری، درباره جایگاه و سهم شهرداری‌ها در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور به «شرق» گفت: لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ که توسط دولت چهاردهم تهیه و به مجلس شورای اسلامی ارائه شده، به همان اندازه به شهرداری‌ها و مدیریت محلی در کشور توجه داشته که دولت شهید رئیسی در لوایح بودجه سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۳ به شهرداری‌ها توجه داشته است، یعنی تغییر دولت‌ها و نگرش‌های حاکم بر دولت باعث تغییر وضع توجه به شهرداری‌ها در هنگام تهیه سند مالی اداره کشور توسط دولت نشده است. طنز ماجرا هم اینجاست که حضور نمایشی و بدون حق رای زاکانی در جلسات هیئت دولت دوره شهید رئیسی هیچ دستاوردی برای شهرداری‌ها نداشت و ما تنها شاهد ادامه این حضور نمایشی و بدون حق رای زاکانی در جلسات هیئت دولت پزشکیان هستیم! در حقیقت باید گفت اگر در دوران دولت‌های سیزدهم و چهاردهم از لایحه بودجه کل کشور، هیچ چیز نصیب شهرداری‌ها نشده اما زاکانی بی‌نصیب نمانده و از شوی حضور در جلسات دو هیئت دولت مختلف برای خودش یک چیزهایی دست و یا کرده و حداقلش از انتشار فیلم، عکس و اظهارنظرهایش بعد از جلسات دولت در رسانه‌ها برای برندسازی سیاسی خودش بهره‌برداری کرده است.

این کارشناس مالیه و اقتصاد شهری در ادامه با اشاره به حضور مستمر زاکانی در جلسات هیئت دولت به «شرق» گفت: از ابتدای دوره مدیریت شهری ششم تاکنون زاکانی به عنوان شهردار تهران فرصت حضور در جلسات دولت در دو دوره دولت سیزدهم و چهاردهم را داشته است، فرصتی که نصیب کمتر شهرداری در تهران شده ولی نتیجه حضور زاکانی در جریان تهیه و تصویب لوایح بودجه کل کشور در چهار سال دوره مدیریت شهری ششم چیز چندانی نبوده و ریشه این مسئله را باید در این نکته جست‌وجو کرد که ظاهرا زاکانی بیشتر از یکپری مسائل شهرداری تهران و شهرداری‌ها در جلسات هیئت دولت، بیشتر به دنبال توسعه ارتباطات سیاسی خود به عنوان یک کنشگر و فعال سیاسی بود؛ گواه این ادعا را هم می‌توانیم در سهم هیچ شهرداری تهران در سه لایحه بودجه تهیه‌شده در دوران دولت رئیسی که زاکانی از حمایت ایشان برخوردار بود و تداوم همان روبه در دولت پزشکیان ببینیم. البته این حضور بی‌تأثیر زاکانی در جلسات هیئت وزیران، کمترین دستاوردش برای دولت سیزدهم و از قضا دولت چهاردهم آن است که شهرداری‌ها نمی‌توانند دولت را به کم‌توجهی نسبت به مسائل مالیه شهری متهم کنند.

جلسات هیئت دولت سیزدهم اگرچه در لوایح بودجه و دیگر تصویب‌نامه‌های دولت برای شهرداری تهران و شهرداری‌ها عایدی نداشت، اما تصویب یک مصوبه خاص برای شخص ایشان از یادگارهای دولت سیزدهم است. آن‌گونه که از مستندات مصوبه انتخاب و تعیین آقای زاکانی به عنوان دستیار ویژه رئیس‌جمهور برمی‌آید، این موضوع را خود ایشان در ویدیوهای شماره ۱۰/۹۹۳۶۴۰ مورخ ۱۴۰۱/۹/۱۹ شهرداری تهران به هیئت وزیران مطرح کرده‌اند و هیئت وزیران نیز این پیشنهاد را در ۲۵ مرداد ۱۴۰۲ به تصویب رسانده است و علیرضا زاکانی طی زمان تصدی شهرداری تهران به عنوان نماینده موضوع لایحه (۱۲۷) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تعیین شده است. مصوبه‌ای که با امضای مخبر به عنوان معاون اول رئیس‌جمهور به دستگاه‌های اجرائی ابلاغ شده است و بر اساس بند یک این تصویب‌نامه همچنان آقای زاکانی عهده‌دار مسئولیت توقیف هماهنگی میان دستگاه‌های اجرائی ذیل قوه مجریه و همکاری نهادهای مردمی و سایر نهادهای مرتبط با مدیریت آسیب‌های اجتماعی (حاشیه‌نشینی، مفاسد اخلاقی معتادان به ویژه معتادان متجاهر، کودکان کار و خیابان، متکدیان و خانواده‌های آنها) در شهر تهران با رعایت قوانین و مقررات مربوط و در چارچوب سیاست‌ها و برنامه‌های مصوب شورای اجتماعی کشور است.

علاوه بر این بر اساس بند دو تصویب‌نامه یادشده مصوبه تصمیمات آقای زاکانی با رعایت قوانین در حکم تصمیمات رئیس‌جمهور و هیئت وزیران بوده و لازم‌الاجرا است! این تصویب‌نامه بر اساس نظام حقوقی کشورمان همچنان معتبر است و ظاهرا دولت چهاردهم هم با وجود حضورهای لفظی بین پزشکیان و زاکانی در جریان مناظره رقابت‌های انتخابات ریاست‌جمهوری چهاردهم تمایل چندانی به اصلاح آن ندارد!

شهرداری‌ها و چالش انتشار اوراق مالی اسلامی

بهروز شیخ‌رودی، کارشناس مالیه و اقتصاد شهری، با اشاره به اینکه تأمین مالی طرح‌های مترو و قطارهای شهری توسط دولت در بودجه کل کشور اغلب با اجازه انتشار اوراق مالی اسلامی انجام می‌شود به «شرق» گفت: متأسفانه دولت‌ها در حوزه قطارهای شهری فقط تأمین مالی با تعهد پرداخت ۵۰ درصد اصل و سود اوراق مشارکت منتشرشده را دنبال می‌کنند و از این حیث هم شاهد تکرار یک رویه واحد از سوی دولت‌های مختلف هستیم. در بند ۱ تبصره ۲ لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور نیز انتشار ۳۵ هزار میلیارد تومان اوراق مالی اسلامی برای توسعه حمل‌ونقل عمومی و تأمین خدمت (سرویس) ایاب و ذهاب دانش‌آموزان دارای معلولیت (جسمی، حرکتی و ذهنی) و مناسب‌سازی و دسترس‌پذیری تعاملی پایانه‌ها، ایستگاه‌ها، تأسیسات سامانه‌ها و ناوگان حمل‌ونقل خط آهن (ریلی) درون‌شهری، دسترس‌پذیری سامانه‌های حمل‌ونقل عمومی برای انطباق با قوانین داخلی و معیار (استاندارد)های بین‌المللی افراد دارای معلولیت پیش‌بینی شده است.

این رقم در حالی برای سال آینده پیش‌بینی شده که براساس قانون بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور شهرداری‌ها اجازه انتشار ۳۰ هزار میلیارد تومان اوراق مالی اسلامی داشتند، رقمی که با توجه به پیش‌بینی تکالیف معین در حوزه تأمین سرویس دانش‌آموزان مدارس استثنائی، مناسب‌سازی و دسترس‌پذیری همه پایانه‌ها، ایستگاه‌ها، تأسیسات و سامانه‌ها، ناوگان حمل‌ونقل درون‌شهری و برون‌شهری، دسترس‌پذیری سامانه‌های حمل‌ونقل عمومی چندان تکافوی نیاز شهرداری‌های کلان‌شهرها را هم نخواهد کرد.

این کارشناس مالیه و اقتصاد شهری در ادامه با اشاره به بند ۲ تبصره ۲ لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور افزود: دولت در این بند به شهرداری‌ها اجازه انتشار ۱۵ هزار میلیارد تومان اوراق مشارکت را داده است تا با تأیید وزارت کشور و تضمین خود شهرداری‌ها در بازپرداخت اصل و سود اوراق توسعه حمل‌ونقل عمومی، زیرساخت‌های شهری، نوسازی ناوگان حمل‌ونقل عمومی به‌ویژه در کلان‌شهرهای دچار آلودگی هوا، تأمین ماشین‌آلات برای شهرهای مناطق محروم، مدیریت پسماند و نیروگاه‌های زباله‌سوز و بازسازی بافت‌های فرسوده با اولویت به‌کارگیری محصولات داخل‌بنیان را منتشر کنند. البته دولت پیش‌بینی کرده که اگر در طرح‌های تأمین‌مالی‌شده شهرداری‌ها از محل این اوراق، تأیید وزارت نفت منجر به کاهش مصرف سوخت شود، تضمین بازپرداخت اصل و سود این اوراق به نسبت ۷۰ درصد از طرف شهرداری‌ها و نیز ۳۰ درصد از سوی دولت از طریق سازوکار گواهی‌های صرفه‌جویی و از منابع حساب بهینه‌سازی مصرف انرژی انجام شود.

شیخ‌رودی در ادامه با اشاره به چالش‌های فراروی شهرداری‌های کشور در انتشار اوراق مالی اسلامی گفت: در تأمین مالی شهرداری‌ها با استفاده از اوراق مالی اسلامی ما با مسئله دور از دسترس بودن انتشار اوراق مشارکت برای عموم شهرداری‌های کشور به جز کلان‌شهرها مواجه هستیم، یعنی انتشار اوراق مشارکت در شهرداری شهر مرکز استانی که در زمره کلان‌شهرها به شمار نمی‌رود. آسان نیست و این شهرداری‌ها سهم و بهره چندانی از انتشار اوراق مشارکت و این مجوزهای مالی دولت نبرده‌اند، چه برسد به اینکه یک شهرداری کوچک‌تر بتواند از آن استفاده کند. از سوی دیگر شهرداری تهران و برخی کلان‌شهرها نیز با چالش بدهی‌های معوق نزد شبکه بانکی مواجه هستند، بدهی بازپرداخت اصل و سود اوراق منتشرشده سال‌های قبل و تسهیلات بانکی اخذشده از طرف شهرداری‌ها در کلان‌شهرها آنها را با چالش مقررات اعتباری حاکم بر نظام بانکی کشور مواجه می‌کند. از سوی دیگر فقدان امکان تأمین وثیقه براساس ضوابط بانک‌ها از سوی شهرداری‌ها و مسائل دیگری از این دست سبب می‌شود تا شهرداری‌های کلان‌شهرها نیز نتوانند از انتشار کامل رقم پیش‌بینی‌شده برای تأمین مالی از طریق اوراق مالی اسلامی در قانون بودجه سالانه کل کشور برخوردار شوند. همین مشکلات

دولت‌ها در حوزه قطارهای شهری فقط تأمین مالی با تعهد پرداخت ۵۰ درصد اصل و سود اوراق مشارکت منتشرشده را دنبال می‌کنند و از این حیث هم شاهد تکرار یک رویه واحد از سوی دولت‌های مختلف هستیم

تبریز و شیراز مشاهده شده. حجم بودجه شهرداری تهران و مشهد اختلاف معناداری با سایر شهرداری‌ها دارند. همچنین در مجموع این پنج کلان‌شهر در سال ۱۴۰۲ به نسبت بودجه عمومی دولت رشد درخورتوجهی داشته و رقم حقیقی بودجه عمومی آنها نیز زیادتر شده است.

درباره سند بودجه شهرداری‌های کوناگون اولین مسئله فقدان یک قالب واحد برای ردیف‌های درآمدی و هزینه‌ای است. همچنین دسته‌بندی هزینه‌ها در شهرهای کوناگون گاهی تفاوت‌هایی دارد، بنابراین برخی اطلاعات در برخی شهرها دیده نمی‌شود. در این زمینه بودجه شهرداری تهران به نسبت کامل‌تر است و با ایجاد اصلاحاتی می‌تواند الگوی مناسبی برای تنظیم بودجه شهرداری‌ها باشد.

البته در شهرداری تهران نیز اطلاعات مربوط به تفکیک هفت فصل هزینه‌ای در هزینه‌های جاری ارائه نشده که این تفاوت در ارائه اطلاعات مختلف درباره شرکت‌ها و سازمان‌های تابعه شهرداری‌ها دوچندان می‌شود که نیاز به بازنگری و بررسی تخصصی‌تر دارد.

همچنین با وجود تلاش‌های قانونی صورت‌گرفته همچنان سهم بالایی از درآمد شهرداری کلان‌شهرها را منابع ناپایدار مانند عوارض ساختمانی تشکیل می‌دهد. بخش عمده دیگر منابع نیز مالیات تسهیمی دریافتی از دولت مرکزی است؛ بنابراین منابع مالی پایداری که شهرداری‌ها به طور مستقل کسب کنند، حتی در بودجه کلان‌شهرها سهم کمی را به خود اختصاص می‌دهد.

در این گزارش بر لزوم یکپارچگی نحوه گزارشگری مالی شهرداری‌های کشور، ارائه اطلاعات دقیق نیروی انسانی و هزینه‌های مربوط به آن از سوی دیگر شهرداری‌ها برای تقویت نظارت‌پذیری در بودجه شهرداری تهران و ارائه اطلاعات تفکیک هفت فصل هزینه‌ای در بودجه شهرداری تهران و ارائه صورت‌های مالی سازمان‌ها و شرکت‌های زیرمجموعه از طریق سامانه شفافیت شهرداری‌ها تاکید شده است.

مکرر بودن تاکید در این پژوهش سهم بالای درآمدهای ناپایدار است، مثل عوارض شهرسازی. چرا با وجود نظرهای همچنان سهم درآمدهای پایدار در دخل شهرداری‌ها پایین است؟

حمیدرضا صارمی، معاون شهرسازی شهرداری تهران، می‌گوید: ما قانونی درباره اینکه کدام درآمدها پایدار است و کدام ناپایدار، نداشته‌ایم. قانون‌گذار در سال ۱۴۰۱، ۱۷ ماده را به‌عنوان درآمد پایدار ذکر کرده که در آن درآمدهای حاصل از صدور پروانه، طرح تفصیلی و اراضی کمیسیون ماده ۵ را به‌عنوان درآمدهای پایدار شهر تبدیل کرده است.

او معتقد است باید در تعاریف درآمدهای پایدار و ناپایدار تجدید نظر شود. صارمی مثال می‌زند که یکی از مصادیق درآمدهای پایدار، جرایم راهنمایی و رانندگی است. چرا باید افزایش جرایم رانندگی درآمد پایدار باشد اما توسعه ساخت‌وساز نه. باید در این مفاهیم تجدیدنظر شود.

او ادامه می‌دهد: بیشتر درخواست به شهرداری‌ها درخواست پروانه نوسازی است که درخواست انشعاب، برق، آب و گاز می‌دهند و عوارض سالانه ساختمان و پسماند می‌پردازند.

اما مهدی افراریان، عضو شورای شهر تهران، معتقد است شهرهای بزرگ درخصوص ساخت‌وساز غیرمجاز دانشگاه تهران برای احداث برج‌های خوابگاهی به معاونت شهرسازی و معماری شهرداری تهران ارائه داد و این معاونت بیش از بررسی‌های لازم، در جواب این گزارش، به منطقه اعلام داشت تا اقدامات قانونی برای جلوگیری از این تخلف انجام شود و همچنین در تاریخ ۲۶ شهریورماه سال جاری، شرح موضوع این تخلف طی نامه‌ای از سوی معاونت شهرسازی و معماری شهرداری تهران به مدیرکل دفتر فنی، عمرانی، حمل‌ونقل و ترافیک استانداری تهران گزارش شده است.

صارمی تاکید کرده تا این لحظه هیچ‌گونه مجوزی از سوی شهرداری تهران برای برای احداث برج‌های خوابگاهی دانشگاه تهران صادر نشده و اقدام دانشگاه برای ساخت‌وساز در آن محدوده کاملا غیرقانونی است. او گفت: هم‌اکنون، شهرداری تهران درحال پیگیری موضوع است و قطعا با صورت قانونی با این تخلف برخورد خواهد شد.

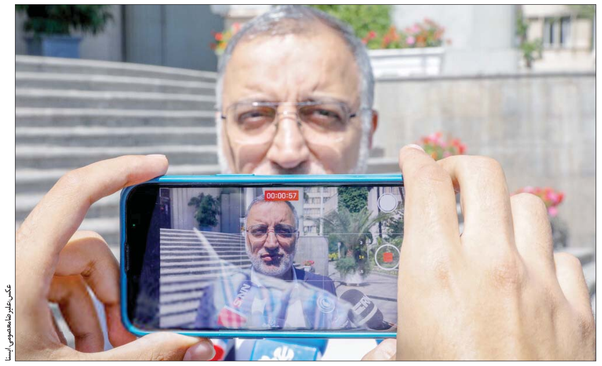

عکس: عاطفه عباسی/ ایرنا

بازوی پژوهشی مجلس دخل و خرج ۵ کلان‌شهر کشور را بررسی کرد

درآمد لرزان شهرداری‌ها

شرق: به‌تازگی مرکز پژوهش‌های مجلس نتایج مطالعات وضعیت بودجه پنج کلان‌شهر کشور در سال ۱۴۰۲ را با عنوان «تصویر بودجه شهرداری کلان‌شهرها» منتشر کرده. در این گزارش بودجه شهرداری پنج کلان‌شهر شامل تهران، مشهد، اصفهان، تبریز و شیراز به صورت اجمالی بررسی شده که شاخص گزینش این پنج شهر جمعیت است. مجموع بودجه تلفیقی این کلان‌شهرها حدود ۱۹۸ هزار میلیارد تومان بوده و دراین‌بین، کلان‌شهر تهران و مشهد به ترتیب با ۹۴.۹ و ۴۰ هزار میلیارد تومان بالاترین حجم بودجه تلفیقی را دارند.

بررسی منابع این شهرداری‌ها مشخص می‌کند که درآمدها (حاصل از عوارض ارزش افزوده و درآمدهای ناشی از عوارض تسهیم شهر) مهم‌ترین بخش از منابع شهرداری‌ها را تشکیل می‌دهد.

در سمت مصارف، برخی از شهرداری‌ها در نحوه ارائه تصویر هزینه‌های خود در مقایسه با هم متفاوت هستند. باوجودین در دیگ نکاه می‌توان مشاهده شد که تملک دارایی سرمایه‌ای بیشترین سهم را از مصارف دارد. همچنین با بررسی منابعی که صرف نیروی انسانی می‌شود، می‌توان دریافت که شهرداری تهران و شیراز به نسبت سهم بیشتری از بودجه خود را صرف نیروی انسانی می‌کنند.

نحوه دیگر دسته‌بندی مصارف مربوط به حوزه‌های ماموریتی شهرداری‌هاست که با تحلیل ارقام مصرفی، مشخص شد که ماموریت حمل‌ونقل و ترافیک به صورت کلی بالاترین سهم مخارج را از بین ماموریت‌های شش‌گانه شهرداری‌ها دارد.

در بخشی از این گزارش ترازهای سه‌گانه عملیاتی-مالی-سرمایه‌ای این شهرداری‌ها بررسی شده. در تهران، تبریز و شیراز تراز مالی خالص استقراض جدید تقریبا صفر است؛ اما در مشهد و اصفهان شهرداری بیش از رقم بازپرداخت بدهی‌های خود استقراض کرده. بنابراین بخشی از اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای از طریق واگذاری دارایی مالی استقراض تأمین شده است.

در بخش منابع شهرداری مشهد حدود ۳۰ درصد منابع خود را از طریق واگذاری دارایی مالی و عمدتا از طریق تسهیلات بانکی تأمین کرده که وضعیت مطلوبی را نشان نمی‌دهد. از طرف دیگر شهرداری تهران به نسبت دیگر شهرها درصد بیشتری از استقراض مالی خود را از طریق انتشار اوراق و اسناد تأمین می‌کند و در تبریز این از انتشار اوراق بدهد نمی‌شود.

تقریبا در تمام شهرداری‌ها یادشده عمده درآمدها را عوارض قانون مالیات بر ارزش افزوده و درآمد ناشی از توسعه شهر تشکیل می‌دهند که می‌توان به صورت کلی نتیجه گرفت دو پایه اساسی درآمدی در شهرداری کلان‌شهرهای ایران سهم ایشان از منابع عمومی مالیات و عوارض مربوط به بخش ساختمان است.

در بخش مصارف مربوط به نیروی انسانی، شهرداری شیراز سهم بیشتری از هزینه‌های جاری خود را نسبت به دیگر شهرداری‌ها به جبران خدمات کارکنان اختصاص می‌دهد (حدود ۳۴ درصد). در بین ماموریت‌های کوناگون تعریف‌شده برای شهرداری‌ها در تمام این پنج شهر ماموریت، حمل‌ونقل و ترافیک بیشترین سهم از اعتبارات مصرفی را دارد.

پژوهشگران تاکید کرده‌اند که بخش مهمی از حجم کل شهرداری‌ها مربوط به بودجه شرکت‌ها و سازمان‌های تابعه است و با بررسی بودجه این شرکت‌ها و سازمان‌ها در شهرداری‌های مختلف و همچنین بررسی میزان استقلال مالی ایشان از شهرداری مربوطه، مشاهده شده که کردش مالی سازمان‌ها و شرکت‌های تابعه در شهرداری تهران معادل ۷۰ درصد از بودجه تلفیقی شهر است. همچنین درباره استقلال مالی می‌توان گفت که شرکت‌ها و سازمان‌های تابعه در تبریز بالاترین استقلال مالی را نسبت به دیگر شهرها دارند.

در بخشی از این پژوهش منابع بودجه شهرداری تهران به‌عنوان بزرگ‌ترین شهرداری کشور بررسی شده که مشخص شد یکی از منابع درآمدی مهم و انرژدار این شهرداری و مشابه آن در باقی شهرداری‌ها درآمد حاصل از مالیات بر ارزش افزوده است.

این ردیف درآمدی در بودجه سال ۱۴۰۲ در مقایسه با سال ۱۴۰۱ معادل ۷۱ درصد رشد کرده است. همچنین از آنجا که تورم سال ۱۴۰۱ حدود ۶۶ درصد بوده، می‌توان این‌طور نتیجه گرفت که یکی از علل مهم توضیح‌دهنده افزایش رقم حقیقی بودجه، افزایش درآمد حاصل از مالیات بر ارزش افزوده است. دلیل این افزایش، تصویب قانون جدید مالیات بر ارزش افزوده در اواخر سال ۱۴۰۰ بوده که بنا بر آن، سهم شهرداری‌ها از مالیات بر ارزش افزوده از سه درصد به چهار واحد درصد افزایش یافت.

از دیگر نتایج درخورتوجه این مطالعات این است که ماموریت شهرسازی و معماری در شهرهای شیراز و تبریز به نسبت دیگر شهرها سهم بیشتری دارد.

در بخشی از پژوهش آمده که شهرداری تهران به نسبت دیگر شهرها درصد بیشتری از استقراض مالی خود را از طریق انتشار اوراق و اسناد تأمین می‌کند و شهرداری مشهد نیز به نسبت دیگر شهرها درصد بیشتری از استقراض مالی خود را از طریق تسهیلات دریافتی از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری تأمین خود را کرده.

همچنین در بودجه سال ۱۴۰۲ شهرداری تبریز اتری از تأمین مالی به روش انتشار اوراق و اسناد دیده نشد. در سال‌های گذشته شهرداری‌های کلان‌شهرها و زیرمجموعه‌های آنها مبالغ درخورتوجهی را از بانک شهر وام گرفته‌اند که بخشی از آن بازپرداخت نشده و تسهیلات عدیده‌ای را برای این بانک ایجاد کرده است. همچنین درباره واگذاری دارایی سرمایه‌ای از بررسی بودجه شهرداری‌ها متوجه می‌شویم که وقتی اموال غیرمنقول مهم‌ترین جزء از این بخش را تشکیل می‌دهد؛ به‌طوری‌که حدود ۸۸ درصد واگذاری دارایی سرمایه‌ای در تهران مربوط به فروش اموال غیرمنقول است.

در مشهد و اصفهان نیز تقریبا تمام منابع حاصل از واگذاری دارایی سرمایه‌ای از فروش اموال غیرمنقول پیش‌بینی شده است، اما در تبریز حدود ۸۷ درصد مربوط به فروش اموال غیرمنقول و حدود ۲۰ درصد باقی‌مانده مربوط به درآمد حاصل از ماده (۱۰۱) قانون شهرداری است.

در شیراز نیز حدود ۴۳ درصد مربوط به فروش اموال غیرمنقول و حدود ۳۳ درصد دیگر مربوط به فروش سرقفلی بوده که این موضوع از نکات درخورتوجه و البته متفاوت منابع شهرداری شیراز نسبت به کلان‌شهرهای دیگر است.

در این پژوهش یادآوری شده بخش اعظم درآمدهای شهرداری‌ها ناشی از عوارض عمومی است. در بین درآمدهای بخش عوارض عمومی نیز درآمدهای حاصل از قانون مالیات بر ارزش افزوده و درآمدهای ناشی از توسعه شهر نظیر عوارض زیربنا، تراکم و تغییر کاربری بیشترین سهم را دارند.

در بخش دیگری از پژوهش به سهم دولت در تأمین منابع بودجه عمومی شهرداری‌ها پرداخته شده و آمده است: یکی از سؤالات مهم درباره بودجه شهرداری‌ها میزان وابستگی این بودجه به دولت به ویژه پرداخت‌های انتقالی از سوی دولت مرکزی است. وابستگی و درهم‌تنیدگی بیش از حد بودجه شهرداری و دولت می‌تواند به انتقال ریسک‌های این دو بودجه به یکدیگر و کاهش استقلال مالی شهرداری منجر شود. در طبقه‌بندی‌های استاندارد بودجه‌ای، کمک‌های عطایی و پرداخت‌های انتقالی دولت به شهرداری در قالب درآمدهای مستقل گزارش می‌شود. براساس‌این میزان کمک‌های اعطایی سهم شهرداری‌ها متفاوت است.

سهم منابعی که از طریق کمک‌های اعطایی دولت تأمین می‌شوند، در تمام شهرداری‌ها کمتر از پنج درصد است که نشان‌دهنده استقلال نسبی شهرداری کلان‌شهرهاست؛ همچنین سهم عواملی که به وسیله قانون از طریق دولت به شهرداری‌ها پرداخت می‌شود؛ یعنی مالیات و جرائم در تمام شهرها کمتر از ۳۰ درصد است. در مجموع حدود ۳۳.۵ هزار میلیارد تومان سهم منابعی از بودجه شهرداری‌هاست که از طرف دولت تأمین می‌شود. همچنین باید توجه داشت که شهرداری‌ها منابع‌الثفاوت هزینه تعامده‌شده و بهای پرداختی آب، برق و گاز مصرفی شهرداری و زیرمجموعه‌های از این جزء هزینه‌های غیرضریبی تبریز و شیراز مشاهده شده. حجم بودجه شهرداری تهران و مشهد اختلاف معناداری با سایر شهرداری‌ها دارند. همچنین در مجموع این پنج کلان‌شهر در سال ۱۴۰۲ به نسبت بودجه عمومی دولت رشد درخورتوجهی داشته و رقم حقیقی بودجه عمومی آنها نیز زیادتر شده است.

درباره سند بودجه شهرداری‌های کوناگون اولین مسئله فقدان یک قالب واحد برای ردیف‌های درآمدی و هزینه‌ای است. همچنین دسته‌بندی هزینه‌ها در شهرهای کوناگون گاهی تفاوت‌هایی دارد، بنابراین برخی اطلاعات در برخی شهرها دیده نمی‌شود. در این زمینه بودجه شهرداری تهران به نسبت کامل‌تر است و با ایجاد اصلاحاتی می‌تواند الگوی مناسبی برای تنظیم بودجه شهرداری‌ها باشد.

البته در شهرداری تهران نیز اطلاعات مربوط به تفکیک هفت فصل هزینه‌ای در هزینه‌های جاری ارائه نشده که این تفاوت در ارائه اطلاعات مختلف درباره شرکت‌ها و سازمان‌های تابعه شهرداری‌ها دوچندان می‌شود که نیاز به بازنگری و بررسی تخصصی‌تر دارد.

همچنین با وجود تلاش‌های قانونی صورت‌گرفته همچنان سهم بالایی از درآمد شهرداری کلان‌شهرها را منابع ناپایدار مانند عوارض ساختمانی تشکیل می‌دهد. بخش عمده دیگر منابع نیز مالیات تسهیمی دریافتی از دولت مرکزی است؛ بنابراین منابع مالی پایداری که شهرداری‌ها به طور مستقل کسب کنند، حتی در بودجه کلان‌شهرها سهم کمی را به خود اختصاص می‌دهد.

در این گزارش بر لزوم یکپارچگی نحوه گزارشگری مالی شهرداری‌های کشور، ارائه اطلاعات دقیق نیروی انسانی و هزینه‌های مربوط به آن از سوی دیگر شهرداری‌ها برای تقویت نظارت‌پذیری در بودجه شهرداری تهران و ارائه اطلاعات تفکیک هفت فصل هزینه‌ای در بودجه شهرداری تهران و ارائه صورت‌های مالی سازمان‌ها و شرکت‌های زیرمجموعه از طریق سامانه شفافیت شهرداری‌ها تاکید شده است.

مکرر بودن تاکید در این پژوهش سهم بالای درآمدهای ناپایدار است، مثل عوارض شهرسازی. چرا با وجود نظرهای همچنان سهم درآمدهای پایدار در دخل شهرداری‌ها پایین است؟

حمیدرضا صارمی، معاون شهرسازی شهرداری تهران، می‌گوید: ما قانونی درباره اینکه کدام درآمدها پایدار است و کدام ناپایدار، نداشته‌ایم. قانون‌گذار در سال ۱۴۰۱، ۱۷ ماده را به‌عنوان درآمد پایدار ذکر کرده که در آن درآمدهای حاصل از صدور پروانه، طرح تفصیلی و اراضی کمیسیون ماده ۵ را به‌عنوان درآمدهای پایدار شهر تبدیل کرده است.

او معتقد است باید در تعاریف درآمدهای پایدار و ناپایدار تجدید نظر شود. صارمی مثال می‌زند که یکی از مصادیق درآمدهای پایدار، جرایم راهنمایی و رانندگی است. چرا باید افزایش جرایم رانندگی درآمد پایدار باشد اما توسعه ساخت‌وساز نه. باید در این مفاهیم تجدیدنظر شود.

او ادامه می‌دهد: بیشتر درخواست به شهرداری‌ها درخواست پروانه نوسازی است که درخواست انشعاب، برق، آب و گاز می‌دهند و عوارض سالانه ساختمان و پسماند می‌پردازند.

اما مهدی افراریان، عضو شورای شهر تهران، معتقد است شهرهای بزرگ درخصوص ساخت‌وساز غیرمجاز دانشگاه تهران برای احداث برج‌های خوابگاهی به معاونت شهرسازی و معماری شهرداری تهران ارائه داد و این معاونت بیش از بررسی‌های لازم، در جواب این گزارش، به منطقه اعلام داشت تا اقدامات قانونی برای جلوگیری از این تخلف انجام شود و همچنین در تاریخ ۲۶ شهریورماه سال جاری، شرح موضوع این تخلف طی نامه‌ای از سوی معاونت شهرسازی و معماری شهرداری تهران به مدیرکل دفتر فنی، عمرانی، حمل‌ونقل و ترافیک استانداری تهران گزارش شده است.

صارمی تاکید کرده تا این لحظه هیچ‌گونه مجوزی از سوی شهرداری تهران برای برای احداث برج‌های خوابگاهی دانشگاه تهران صادر نشده و اقدام دانشگاه برای ساخت‌وساز در آن محدوده کاملا غیرقانونی است. او گفت: هم‌اکنون، شهرداری تهران درحال پیگیری موضوع است و قطعا با صورت قانونی با این تخلف برخورد خواهد شد.

جدول ۵. منابع تأمین شده ازسوی دولت در بودجه شهرداری‌ها سال ۱۴۰۲

عنوان	نوع	سهم از کل منابع عمومی مشهد	سهم از کل منابع عمومی اصفهان	سهم از کل منابع عمومی تبریز	سهم از کل منابع عمومی شیراز	مجموع پنج شهر (هزار میلیارد تومان)
عوارض موضوع قانون مالیات بر ارزش افزوده	مالیات و جرائم تسهیمی